

Till
Regeringskansliet, Miljödepartementet

Detta remissvar skickas endast som e-postmeddelande till m.remissvar@regeringskansliet.se samt till m.nm@regeringskansliet.se

Yttrande över promemorian ”Paus av omprövning för moderna miljövillkor” Diarienummer M2022/02251

Svensk Vattenkraftförening (SVAF) är en organisation för den småskaliga vattenkraften under 10 MW. Småskalig vattenkraft kan sägas bestå av ca 1900 kraftverk, som tillsammans producerar närmare 5 TWh, tillför 1000 MW effekt (motsvarande en kärnkraftsreaktor), har stor potential att ytterligare öka produktionen och bidraget till nätstabiliteten och kan öka säkerheten i elförsörjningen genom ö-drift. De flesta av kraftverken ligger i södra Sverige, där både produktions- och överföringskapacitet är begränsad. Större delen av produktionen sker under höglastperioden november – april. SVAF:s medlemmars anläggningar minskar klimatutsläppen med 7 % (vilket kan bli 14 % i *befintliga* kraftverk), motverkar extremflöden, är viktiga för vattenförsörjningen, skapar förutsättningar för bad, båtfart, fiske och annan rekreation, vidmakthåller månghundraåriga landskapsbilder och kulturmiljöer. SVAF har sex regionala föreningar och företräder små kraftverksägare från norr till söder i landet.

SVAF:s inställning till den av regeringen föreslagna pausen i omprövningarna

SVAF:s grundläggande inställning till regeringens förslag till beslut om att pausa omprövningarna är att det är ett välkommet beslut som föreningen tillstyrker.

SVAF anser att pausen i omprövningarna skulle behöva vara på minst två år. Aktuell PM anger att regeringen för närvarande anser att behovet av paus sträcker sig till ett år men SVAF tolkar detta som att det inte är säkert att pausen blir på endast ett år. Dock kan konstateras att det förslag till ändring som finns med i själva förordningen och dess tidplan är på ett år vilket indikerar att det som kommer att beslutas är en paus på ett år. SVAF anser att en paus på ett år är bättre än alternativet som vore fortsatta omprövningar i enlighet med det regelverk som gäller idag. Så en paus på ett år är inte idealt men tillräckligt för att hantera den omedelbara kris som omprövningarna befinner sig i och det bästa vore om regeringen beslutade om en längre paus på minst två år.

SVAF vill dock klargöra att det är av yttersta vikt att regeringen i kommande regeringsbeslut samt även i arbetet med de förändringar som avses göras i normgivningen kopplat till omprövningarna av vattenkraften även adresserar frågan om de två omgångar med omprövningar som redan har lämnats in. Det rör sig om ett stort antal kraftverksägare som redan befinner sig mitt i omprövningar och resultatet av dessa är hittills att de på ett mycket tydligt sätt visar att dagens omprövningar inte fungerar överhuvudtaget. SVAF anser således att det är vore fullständigt orimligt och oskäligt att låta kraftverksägare i den första prövningsgruppen inte få del av vare sig aviserad paus eller de kommande förändringarna i normgivningen.

SVAF anser slutligen att pausen som nu aviseras bara kan vara ett första steg i frågan om omprövningarna av vattenkraften. Pausen måste fyllas med ett innehåll och där anser SVAF att de i detta yttrande angivna punkterna som behöver hanteras måste finnas med på listan över åtgärder som omedelbart behöver genomföras. Men utöver detta måste regeringen även tänka än längre och under pausen ta fram förslag på mera långsiktiga lösningar som på ett mera omfattande och övergripande sätt kan hantera de frågor som behövs för att den svenska vattenkraften ska kunna omprövas och erhålla moderna miljövillkor.

Utveckling av grunden för SVAF:s inställning

Kommande pausbeslut och formerna för detta

SVAF kan konstatera att regeringen, med stöd i vad som uttryckts i det s.k. Tidöavtalet, nu gör allvar av sina ambitioner att få till en paus i de pågående omprövningarna. SVAF anser att regeringens beslut att det ska bli en paus är väl underbyggt och får stöd i den praktiska erfarenhet som har erhållits från de första omprövningarna. De sistnämnda fungerar inte på det sätt som man från politiskt håll har avsett och att då ta en paus och försöka rätta till normgivningen är på alla sätt och vis ett korrekt beslut.

Vad gäller formerna för hur pausen uppnås, genom att via en ändring i förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet skjuta tidplanen för omprövningarna framåt, så anser SVAF att det är en lösning som är acceptabel från ett allmänt juridiskt perspektiv. Den s.k. bilaga 2 till förordningen är i grunden en del av det utkast till nationell plan för omprövningen av den svenska vattenkraften (NAP) som översändes till regeringen under år 2019 från de tre myndigheter som hade i uppdrag att ta fram utkast till NAP (HaV, Svk och STEM). Därefter kom dåvarande regeringen att besluta att delar av förslaget till NAP skulle införas i svensk rätt och detta genom att bl.a. den aktuella bilagan fogades till förordningen (Regeringsbeslut den 25 juni 2020, M2019/01769/Nm). Och via detta så finns idag en nationell plan av den betydelse som avses i 11 kap. 28 § Miljöbalken. Sistnämnda regel innehåller en uttrycklig delegering till regeringen kring bestämmandet av NAP vilket gör att möjligheter att besluta kring NAP formellt finns hos regeringen. Vidare kan konstateras att tanken med en paus eller i alla fall en form av avstämning inte är en nyhet på något sätt utan dessa tankar fanns med redan vid antagandet av 2019 års lagändringar. I aktuell proposition (prop. 2017/18:243) anges att det bedöms finnas ett behov av en s.k. kontrollstation där möjlighet ges för lagstiftaren att tillse att omprövningarna förlöper på det sätt som avsetts.

Skrivningarna kring detta behandlas i avsnitt 20 i aktuell proposition och ger att man vid arbetet med propositionen tänkte sig en kontrollstation redan så pass tidigt som 18 månader efter reglerna om omprövning trädde i kraft. Så redan från början var lagstiftaren inställd på att utvärdering behövdes och det på ett tidigt stadium. Om man betänker att beslutet om antagandet av NAP blev försenat med ca ett år så innebär det att det är först från och med sommaren 2020 som alla delar nödvändiga för att kunna genomföra omprövningarna fanns på plats. Och 18 månader räknat från sommaren 2020 ger att man hamnar inom en tidsram som leder till att den s.k. kontrollstationen ändå skulle vara aktuell vid den tid vi nu befinner oss i. På alla sätt och vis får det därför anses att behovet av kontroll under omprövningarnas gång är utrett och behandlat och det enda som egentligen har ändrats jämfört med skrivningarna i propositionen är att skrivningarna om datum för inlämning av ansökningar ändras framåt. Det är således ingen i lag stadgad tidplan som ändras och vidare så ändras enbart en liten del av förordningen. Och detta sker mer eller mindre helt i linje med vad som följer av aktuell proposition. Således är det enligt SVAF frågan om en åtgärd av en sådan omfattning som typiskt kan hanteras på det sätt som regeringen nu föreslår d.v.s. utan föregående utredningar i egentlig mening.

Mot bakgrund av detta kan SVAF inte anse att det skulle föreligga något hinder för regeringen att skapa den aktuella pausen i omprövningarna via en ändring i enbart bilaga 2 och på så sätt att sedan tidigare angivna datum justeras med ett år framåt skulle vara en problematisk lösning. Inga centrala regler har ändrats utan alla de för frågan om omprövningarna av vattenkraften nödvändiga regleringarna finns kvar, det enda som har ändrats är tiden för när ansökningarna ska skickas in. Och det menar SVAF är en så pass i sammanhanget liten justering som görs att det nu aktuella förfarandet, där en PM översänds för remiss med en tid för yttrande om ca en vecka, är tillräckligt för att regeringens kommande beslut ska anses vara författningsenligt.

Behovet av en paus

SVAF har som organisation sedan lång tid tillbaka framfört synpunkter på de pågående omprövningarna och visat på de svagheter som finns i dagens system. Att de goda tankar och föresatser som riksdag och regering hade med den lagstiftning som infördes och som medförde starten för omprövningarna i dagsläget inte realiseras överhuvudtaget. SVAF har publicerat dessa tankar i ett s.k. positionspapper och som finns tillgängligt på föreningens hemsida (www.svenskavattenkraft.se). SVAF:s inställning till dagens omprövningar kan sammanfattas i enlighet med följande.

- Samverkansprocessen, d.v.s. den dialog som ska föregå ansökan om omprövning som främst förs mellan länsstyrelsen och kraftverksägaren, fungerar idag inte alls och leder istället för förenklningar till ett än mera komplicerat utgångsläge när ansökningarna når domstolen. Tanken från lagstiftaren som tydligt anges i förarbetena och i antagandet av den nationella planen är att samverkan ska handla om en avvägning mellan miljönyttan å ena sidan och om behovet av nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Utöver detta ska även frågor kopplade till kulturmiljö beaktas. Såsom lagstiftaren har uttryckt sig får det anses klarlagt att det är frågan om en avvägning mellan framförallt miljöintresset och kraftverksintresset. Och utöver detta finns andra klagoranden från

lagstiftaren av betydelse såsom det s.k. planeringsmålet om att omprövningarna maximalt får medföra förluster av 1,5 TWh vattenkraftsel. Så kort sagt, från politiskt håll så anser SVAF att det fanns en relativ tydlighet i vad som avsågs men mycket av vad som nu angetts finns inte i någon särskild lag eller förordning utan lagstiftaren har litat på att parterna i frågan om omprövning ska kunna lösa samverkan ändå.

Och SVAF kan konstatera att så här långt så finns det inte ett enda exempel på en samverkan som har fungerat på det sätt som lagstiftaren har avsett. Länsstyrelserna, som har det övergripande ansvaret för samverkan, anser överlag att de helt saknar kompetens för att kunna hantera frågor som gäller tillgången på vattenkraftsel så myndigheterna väljer istället att helt ignorera frågan och istället handlar samverkan idag till absolut största del till om att länsstyrelserna kräver att en mängd miljöåtgärder ska vidtas och allt annat än att diskutera detta är inget som man anser sig ha möjlighet att göra. Kulturmiljö och hur den påverkas av frågor kopplade till miljöanpassningen nämns lite pliktskyldigt i samverkan men i praktiken är det som sker att länsstyrelserna kommer med en lång lista med åtgärder som man anser måste hanteras vid miljöanpassningen och myndigheterna är helt obenäga att på något endaste sätt väga in påverkan på tillgången till vattenkraftsel. Istället så väljer man att aktivt bortse från detta och man går även så långt att man anser att miljöanpassningen kräver att åtgärder ska vidtas som går över de regionala planeringsmålen, s.k. HARO-värden. Det är inte ovanligt att länsstyrelsen i samverkan kan konstatera att miljöanpassning krävs mot det dubbla eller tredubbla HARO-värdet och när detta påpekas så bemötts det många gånger med att myndigheten saknar kompetens i frågor som gäller vattenkraftsel.

Det som sker i samverkan idag är således att det byggs in en brist i hela systemet, en brist som inte går att hantera på ett tillräckligt bra sätt. För att omprövningarna ska kunna fungera på avsett sätt så måste avvägningen mellan miljönytta och vattenkraftsel ske i samverkan, det går i ett senare skede inte att fullt ut ”laga” när målet når domstolen. För sistnämnda ska enbart pröva ärendet enligt Miljöbalkens regler och då saknas det möjligheter att hantera de brister som dagens samverkan medför. Och det leder till komplicerade prövningar där domstolarna riktar omfattande förelägganden till den sökande som i många fall är extremt svåra att hantera eftersom det rör frågeställningar som borde hanterats i samverkan. Kort sagt, hela systemet går i baklås utan en fungerande samverkan.

- Trots klara politiska beslut och uppdrag har inte vattenförvaltningen förmått öka klassningen av vattendrag som kraftigt modifierade (KMV) eller att meddela mindre stränga krav (MSK), vattendirektivets två mekanismer för att avväga andra vitala samhällsintressen mot vattenmiljön. Sverige har 3 % KMV-klassade vattenförekomster, KMV-klassning av alla vattenförekomster med vattenkraft skulle ge 14 % som är EU:s genomsnitt. KMV sänker kravnivån till God Ekologisk Potential och utesluter åtgärder som kan ha en negativ inverkan på den befintliga verksamheten. Verksamhetsutövaren måste ha ett avgörande inflytande på vad som anses vara negativ inverkan på den befintliga verksamheten.

Samverkan genomförs idag helt utan möjligheter att behandla frågeställningar som kopplas till KMV, MKN eller MSK trots att både länsstyrelsen och kraftverksägaren i vissa fall kan konstatera

att besluten är tveksamma eller felaktiga. Utöver påverkan i samverkan medför MKN även problem i den faktiska prövningen där inte heller domstolsförfarandet är utformat för att hantera en felaktigt satt MKN. Den regel som infördes i 22 kap. 13 § Miljöbalken, som ger domstolen möjlighet till yttrande från Vattenmyndigheten, har hittills inte tillämpats i den omfattning av domstolarna som många trodde på förhand. Och i de fall där yttranden har inkommit från Vattenmyndigheten leder det inte till några förbättringar i själva omprövningen. Kort sagt, även när det gäller KMV, MKN och MSK finns idag en så pass stor skevhet i systemet att det medför omfattande problem med att få till den avvägning som lagstiftaren avser ska ske vid omprövningar för moderna miljövillkor.

- Vattenförvaltningen bryr sig helt enkelt inte om riktvärdena för största tillåtna produktionsförlust, vare sig på nationell, regional eller lokal nivå. Det nationella riktvärdet 1,5 TWh måste ifrågasättas, det sattes för många år sedan och är irrelevant för dagens och framtidens elförsörjning. Målet är också omöjligt att följa upp eftersom det inte kan utvärderas förrän om 20 år. Ett nytt mål behöver tas fram, som kan starta med att varje kWh räknas. För att myndigheternas krav på åtgärder ska hålla sig inom de ramar riksdag och regering satt upp liksom för att fortlöpande kunna utvärdera (eventuella) produktionsförluster måste också varje mindre vattendrag få ett eget, individuellt riktvärde för högsta tillåtna produktionsförlust. Till de mindre vattendragen ska även räknas biflöden till de större vattendrag som redan har individuella riktvärden. Ett alternativ skulle vara att varje mindre kraftverk (<10 MW) får ett individuellt riktvärde. Detta måste under alla omständigheter gälla mindre kraftverk i de större vattendragen.

Sedan regeringen fattade beslut om den nationella planen juni 2020 har energiläget ändrats dramatiskt. För att uppnå den effektökning riksdag och regering uttalat borde utbyggnaden av (åtminstone) befintliga kraftverk drivas på med riktvärden för möjlig produktionsökning i varje vattendrag, stort som litet.

- En central frågeställning med omprövningarna var att tanken var att man på ett smidigt sätt skulle hantera alla de anläggningar som idag bedriver verksamhet med stöd av en s.k. äldre rättighet. Med detta avses så pass gamla rättigheter att de träffas av regeln i 2 kap. 41 § äldre vattenlagen och i praktiken härrör från tiden innan vattenverksamheter reglerades på det sätt som gäller idag d.v.s. att det krävs ett skriftligt tillstånd. Till kategorin äldre rättigheter hör framförallt verksamheter som baseras på urminnes hävd, privilegiebrev och häradsdomar men även andra rättigheter kan förekomma. Genom införandet av den särskilda regeln i 5a § i lagen (1998:811) om införande av Miljöbalken avsåg lagstiftaren att tillse att dessa äldre rättigheter kunde utgöra grund för omprövning. Men så här ett år in i omprövningarna kan SVAF konstatera att dagens lagstiftning på ett mycket olyckligt sätt inte har varit tillräckligt tydlig vilket har lett till en rättsutveckling som om den fortsätter kommer att sluta med att alla dagens kraftverk som bedriver verksamhet med stöd i äldre rättigheter kan tvingas avsluta sin verksamhet och rivas ut. Sett till antal är det en stor andel av såväl den små som den medelstora vattenkraften som har äldre rättigheter som grund för sin verksamhet vilket gör att det är frågan om en frågeställning av central vikt för den svenska vattenkraften. Att denna problematiska situation har kunnat uppstå beror i

korta ordalag på att lagstiftningen idag i förarbetena å ena sidan anger att omprövning är möjlig med stöd i äldre rättigheter men å andra sidan talar förarbetena om att de äldre rättigheterna har en begränsad rättskraft. Den sistnämnda utgångspunkten har därefter kommit att utvecklats i praxis från Mark- och miljööverdomstolen under det senaste året på ett sådant sätt att idag så kräver domstolarna att den som bedriver verksamhet med stöd av äldre rättigheter vid omprövning för moderna miljövillkor inte bara ska visa att rättigheten existerar utan att dagens vattenreglering inte avviker i väsentlig mån från den vattenreglering som historiskt har pågått. Och det sistnämnda är ett faktiskt problem då det i grunden är helt omöjligt att med säkerhet kunna säga hur en vattenreglering som har pågått i hundratals år har reglerat vattnet. Viss information kan finnas om historiska förhållanden men det är inte säkert att de finns tillgängliga. Och vidare gäller att historiskt så var inte frågan om vattenregleringen av betydelse så länge inte denna skedde i strid med lag eller andra påbud från statsmakten eller att närboende fann skäl att klaga. Så ur alla perspektiv är det frågan om frågeställningar som gränser till det omöjliga att hantera. Och de praktiska erfarenheterna hittills visar att domstolarna anser att när en sökande inte upp till de krav som man anser finns i praxis och i lag så avvisas ansökningar om omprövning, något som nu har skett för en handfull ärenden men som troligen kommer att ske i klart större omfattning framöver om inget görs. Kort sagt, om inte omedelbara åtgärder vidtas i lag eller förordning så kommer det i praktiken medföra att alla vattenkraftverk som har stöd i äldre rättigheter får sina ansökningar om omprövning avvisade och därefter återstår endast att antingen riva ut anläggningen eller så måste en komplett nyprövning göras, det sistnämnda då helt utan ersättning från Vattenkraftens miljöfond och överlag kommer en sådan prövning att ske på helt andra premisser än en omprövning.

SVAF anser dock, med gott stöd i uttalanden från riksdag och regering men även i den historiska vattenrätten, att dessa förändringar som har skett vid anläggningar som har äldre rättigheter helt saknar betydelse för möjligheten till omprövning. För det gemensamma för alla dessa ändringar är att de gjordes i en tid där det antingen helt saknades möjlighet att söka tillstånd för förändringar eller att reglerna vid aktuell tid var tolkningsbara. Och då lång tid har förflutit och staten uppenbarligen inte funnit skäl att anmärka på förändringarna så är det enligt SVAF:s uppfattning så att man bör utgå från vad som finns idag. Historiken är inte oviktig och det ska åligga sökanden att redovisa förutsättningarna för omprövning. Men inte i den omfattning som nu domstolarna anser och det kan aldrig krävas att en verksamhetsutövare ska redovisa uppgifter som är omöjliga att ta fram. Så kort sagt, det krävs förtydliganden i normgivningen i denna del som medför att det politiken flera gånger uttryckt faktiskt också genomförs. Och det är att alla som har någon form av stöd i äldre rättighet kan ompröva sina anläggningar och vad som har skett längre tillbaka i tiden avseende vattenregleringen vid aktuell anläggning är av mindre vikt för omprövningen. Eller kort sagt, det som är byggt är byggt och nu ska det genom omprövningarna göras bättre. SVAF menar således att det läge som föreligger idag i grunden är helt onödigt och meningslöst samt att det är fullt möjligt att kunna hantera frågorna om de äldre rättigheterna på ett rättssäkert sätt i en omprövning. Det enda som krävs är klarläggande regler i lag eller förordning, något som SVAF anser måste ha högsta prioritet i kommande paus.

Utöver detta finns en rad andra frågor som har kommit upp hittills i omprövningarna som visar på att man med gott stöd kan dra slutsatsen att ska de utgångspunkter uppfyllas som hela tanken med omprövningen vilar på, att landets kraftverk ska ges moderna miljövillkor och att inga kraftverksägare som inte absolut vill ska tvingas riva ut sina anläggningar, så måste omfattande förbättringar göras i dagens regelsystem.

Avslutningsvis är det dock viktigt att poängtera att den kommande pausen inte får medföra att den verksamhetsutövare som trots aviserad paus vill fullfölja det arbete som redan är påbörjat och lämna in ansökan inom den tidigare angivna tidsramen ska ha möjlighet till detta. Det får såsom SVAF ser det vara det mest lämpliga, att det ska vara upp till var och en om man som verksamhetsutövare anser det bäst att avvakta det nya datumet för inlämning eller om man anser att det är bättre att jobba utifrån den tidigare och nu gällande tidsramen.

Pausens längd

Regeringen har genom den nu remitterade PM:en klarlagt att det man avser genomföra är en paus på ett års längd. Det är den enda tolkning som går att göra med tanke på förslaget om nya tidpunkter för respektive prövningsgrupp som aktuell PM innehåller. Detta är en paus som enligt SVAF är i kortaste laget om man ska göra omfattande ändringar i lag och det är därmed ett rimligt antagande att regeringen avser att mera använda sig av lösningen att göra förändringar i förordning. Dock så finns skrivningar i aktuell PM som öppnar för att pausen kan bli längre än ett år så helt uteslutet verkar det inte vara med en längre paus. Utgångspunkten från SVAF:s perspektiv är i grunden att det som behövs för att tillse att genomgripande åtgärder genomförs är en längre paus för att via ändringar i lag i Miljöbalken tillse att omprövningarna genomförs på ett sätt som är i linje med de politiska ambitionerna som uttrycks i Tidöavtalet. Ett dedikerat kapitel i Miljöbalken som ger konkreta och detaljerade regler kring hur processen vid omprövning för moderna miljövillkor ska se ut är egentligen det enda sättet som SVAF kan se som det går att med säkerhet säga att verkliga förändringar kan ske. Med en paus på bara ett år så bedömer SVAF att denna lösning inte är görlig, på ett år kan en så stor förändring av regelmassan som SVAF förespråkar troligen inte genomföras. SVAF vill dock betona att pausen längd inte på något sätt omöjliggör justeringar även i lag och det måste därför vara ett fokus på att tillse att ändamålsenliga lösningar kommer på plats. Det kan innebära såväl ändringar i lag som förordning.

Översikt över de frågeställningar som måste hanteras inom ramen för pausen i omprövningarna

Förutsatt att inget remarkabelt inträffar så kommer beslut från regeringen att fattas strax innan jul och de aktuella förändringarna i bilaga 2 till förordningen om vattenverksamhet träder i kraft 30 januari 2023. Därmed uppstår en tidsfrist till när nästa omgång omprövningar ska lämnas in till den 1 februari 2024 vilket kan betecknas som en paus i omprövningarna. Det ger således en paus på ganska exakt ett år men denna paus medför såsom SVAF ser det ingen som helst möjlighet att ta det lugnt i frågan om omprövningarna. Pausen måste, för att fylla något egentligt syfte, fyllas med en omfattande lista av åtgärder som alla måste hanteras på förordningsnivå, eller möjligen lag, för att det ska vara möjligt att uppnå de målsättningar som regeringen har presenterat. Det

talas från regeringens sida om att ett av skälen till pausen är att man vill analysera dagens omprövningar och i den delen så anser sig SVAF ha en unik position att kunna biträda med praktiska erfarenheter från de första prövningsomgångarna. Detta då de båda prövningsomgångar som lämnade in sina ansökningar under år 2022 till allra största del består av småskaliga kraftverksägare varav en mycket stor andel av dessa är medlemmar i SVAF. Föreningens medlemmar har under hela förfarandet kopplat till aktuella omprövningsgrupper kontinuerligt försett SVAF med erfarenheter från hur samverkan faktiskt går till och bristerna i detta system, hur länsstyrelsen agerar i olika lägen o.s.v. Kort sagt, SVAF har en för närvarande helt unik inblick i hur omprövningarna faktiskt har fungerat fram till nu varför föreningen anser att ett arbete kring att utvärdera dagens omprövningar utan att ta del av SVAF:s bedömningar av dagens läge inte torde vara möjligt.

När det sedan kommer till vilka åtgärder och ändringar som ska göras på förordningsnivå så har SVAF redan idag en övergripande bild över vad som behöver göras. Åtgärder såsom klarlägganden av samverkans genomförande, hur äldre rättigheter ska kunna utgöra grund för omprövning samt hur man på ett bättre sätt än idag kan hantera frågor som gäller MKN och MSK är frågeställningar som föreningen redan har påbörjat arbetet med att analysera. Detta arbete kommer att fortsätta och bedöms vara klart i god tid för när diskussioner om hur arbetet med förordningsändringar ska påbörjas. SVAF anser därför att det finns synnerligen starka skäl till varför föreningen ska beredas möjlighet att få komma med inspel i arbetet med kommande förändringar av förordningen och är beredd att med kort varsel vara behjälplig på det sätt som erfordras.

I Tidöavtalet motiveras pausen av omprövningarna av vattenkraft med att småskaliga aktörer inte ska få helt orimliga kostnader för nyprövning (nyprövning bör rimligen tolkas som omprövning). Vi har tidigare sett liknande formulering i riksdagens tillkännagivanden om att den småskaliga vattenkraften bör värnas. Det är bra. Men vad betyder detta mera konkret? Både myndigheter och verksamhetsutövare förväntar att regeringen preciserar hur orimliga kostnader och kostnadseffektivitet i förhållande till förväntad biologisk nytta ska bedömas.

Vattenmyndigheterna har i dokumentet *"Förslag till miljö kvalitetsnormer för vatten som påverkas av vattenkraft"* s. 21 skrivit att det saknas politisk bedömning för vad som ska anses som orimliga kostnader. Det saknas kriterier för vad som är gränsen för hur mycket kostnaderna måste överstiga kostnaderna för att anses orimliga. Trots bristen på politiska riktlinjer har vattenmyndigheterna ansett att åtgärder för fiskvattenvägar och minimitappningar är rimliga att genomföra i klass 2- och 3-kraftverk för att uppnå God status. Det kan också konstateras att vattenmyndigheterna har struntat i att följa regelverket (VFF 3 kap 1 § och RDV bilaga III. (b)). Inga bedömningar av den mest kostnadseffektiva kombination av åtgärder har gjorts. Vattenmyndigheterna överlämnar till domstolarna att avgöra vilka åtgärder som är kostnadseffektiva.

SVAF framhåller att regeringen i sitt analysarbete måste ta fram riktlinjer för att förmå berörda myndigheter att i de enskilda fallen avväga rimliga och proportionella åtgärder för att nå miljönytta. Det ska avspeglas i meddelade miljö kvalitetsnormer och även kunna vara underlag för ifrågasättande av åsatta MKN. I samverkansprocessen kan tas fram proportionella och

kostnadseffektiva åtgärder som ska avgöra vilken ändamålsenlig norm och vilka rimliga åtgärder som ska villkoras i omprövningen av en vattenkraftanläggning.

Slutligen anser SVAF att kommande arbete med förordningar även måste inkludera frågor som handlar om de nu pågående prövningarna, de två grupper som redan har lämnat in sina ansökningar och hur dessa ska få del av de kommande ändringarna av de juridiska förutsättningarna. SVAF noterar att aktuell PM helt undviker frågan om hur de man ska förhålla sig till de redan pågående prövningarna i de grupper som lämnade in ansökningar under 2022. Och från vad som framkommit i de uttalanden som muntligen gjorts av företrädare för regeringen verkar det som att regeringen inte avser att kommande paus ska påverka de pågående omprövningarna. Att dessa ska löpa på som tidigare enligt nu gällande regler. Detta anser SVAF i grunden är djupt problematiskt ur ett rättssäkerhetsperspektiv där skillnaden mellan olika kraftverksägare och deras förutsättningar för omprövning kommer att handla om vilka som hade tur att inte ingå i de två första prövningsgrupperna. Det är rent förkastligt att ägare av kraftverk som har gjort allt i sin makt för att jobba för så bra och väl avvägda miljöanpassningar som det går straffas för att de råkade ha oturen att vara först ut. Detta anser SVAF är en fråga som måste adresseras av regeringen för det är inte värdigt en rättsstat som Sverige att ett sådant läge som nu uppstår ska drabba landets medborgare. Och särskilt inte kraftverksägare som aktivt arbetar för att förse landet med energi och effekt i tider då detta behövs som mest. Att i det läget straffa delar av de småskaliga vattenkraftsägarna för att de råkade ha oturen att vara först ut är rent ut sagt ett enormt svek av svenska staten och det måste hanteras på ett bättre sätt än vad som verkar ske idag. De första prövningssomgångarna får inte bli ett bondeoffer helt enkelt. SVAF anser därför att regeringen i kommande beslut om pausen även måste adressera frågan om pågående omprövningar och tillse att klargöra vad som avses med aktuell paus på ett sådant sätt att det kan utgöra grund för beslut från domstolarna om att vilandeförklara samtliga i domstol pågående omprövningar till dess pausen är avslutad. Något annat än detta kan inte SVAF anse vara rimligt och idag saknas dessa frågeställningar helt i aktuell PM. Detta måste regeringen själv inför beslutet om paus komplettera PM:en med så att alla landets kraftverksägare, oberoende av om ansökan har lämnats in eller inte, får del av såväl pausen som kommande ändringar av reglerna.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis vill SVAF åter poängtera att den nu föreslagna pausen kommer i grevens tid, redan nu kan konstateras att de pågående omprövningarna inte fungerar på avsett sätt och fortsätter dessa processer utan ändringar kommer det leda till att tillgången till vattenkraftsel minskar dramatiskt i landet. För de små vattenkraftsägarna, som SVAF representerar, är det än värre där dagens lösning för omprövning med stor sannolikhet kommer att leda till en utrivning av anläggningar som leder till att den småskaliga vattenkraften på sikt riskerar att helt utrotas. Då den småskaliga vattenkraften främst finns i SE3 och SE4 riskerar det att leda till att det svenska elsystemet allvarligt kommer att hotas och att den risk för roterande bortkoppling som redan idag finns går från att bli en teoretisk fråga till en praktisk. SVAF och dess medlemmar begär inte att den nationella planen ska stoppas utan det som behöver göras är att skapa likvärdiga förutsättningar i omprövningarna, att tillse att samverkan fungerar på ett korrekt sätt och överlag

att den enorma potential som finns i omprövningarna kan nås. Framtida behov av kraft och effekt kommer bara att öka och då behövs, som såväl regeringen själv som Svenska kraftnät har uttryckt det, varenda kilowattimme. Pausen är därför nödvändig och när beslutet väl är taget måste pausen fyllas med ett innehåll som gör att när prövningarna återupptas om ett år så gör man det på ett mera välbalanserat sätt som leder till miljöförbättringar men i en sådan omfattning att inte den svenska vattenkraften hotas.

Svensk Vattenkraftförening

Uppsala den 2022-12-19

Thomas Sandberg (ordf.)